

Év végi ködívек

A szokványos decemberi ködös-felhős időjárást néhány átvonuló front tette változatosá, a nyomukban feltisztuló ég így néhány kellemes jelenséggel gazdagította az észlelőket. Ha már szóba került a ködös idő, rögtön említsünk is meg két ehhez kapcsolt jelenséget: a ködívét és a glóriát, mindkettőhöz kell valami jó erős fényforrás is a páraszemcséken kívül. Észlelőink esetében ez a Nap volt. December 16-án reggel a rovatvezető a már felszálló-távolodó ködben pillantott meg gyenge ködívét. Nagy Olivér viszont sokkal szerencsésebb volt, ő igen fényes, színes glóriát látott, ráadásnak benne a saját árnyékát, az úgynevezett brockeni kísértet jelenségét. „Céges évszáró bulira felmentünk a Nagy-Hideg-hegyi turistaházba, és ott is aludtunk. Hajnalban felkeltem napfelkeltét fotózni. Sok szép kép készült a reggeli ködben, illetve a hegycsúcson átbukó felhőkben. Egyik pillanatról a másikra alakult ki ez a tünemény, és összesen maximum 10 másodpercig tartott. Ez alatt készítettem több fotót is, de talán ez sikerült a legjobban. Az érdekesség a képen, hogy közvetlenül mellettem állt Kovács László amatőr csillagász barátom, akinek az árnyéka egyáltalán nem látszik a képen. Teljesen kitakarja a glóriát.” Olivér árnyéka pedig azon a képen nem látszana, amit a mellette álló barátja készített volna, ha lett volna ilyen. A „brockeni kísértet” magányos észlelőknek való jelenség: ahogy minden, az antiszoláris pont körül megjelenő jelenségnél, itt is csak az észlelő maga (illetve a fényképezőgépe) kerülhet a középpontba, minden észlelőnek megvan a maga glóriája (szivárványa, ködíve, ellenfénye, dicsfénye, stb.). Olivér igen látványos fotóján az élénk színű körívek középpontjában már csak árnyéka lehetett önmagának, szerencsére, mivel a ködhatár még közel volt hozzá, így az árnyalak éles kontúrral állt a glória gyűrűiben. Minél távolabb kerülünk a párárétegtől, annál elmosottabb az árnyalakunk,

ez különösen a repülőgépes glória-észleléseknél szembetűnő: ha a felhőréteghez közel száll a gép, jól kivethető az árnyéka, ha sokkal magasabban van, akkor csak maga a glória pillantható meg.

További ködívés észlelőink, Kovács Attila és Ujj Ákos 22-én a Mátrába másztak fel az élményért, a Kékes környékén kirándulva került a szemük elé a glória, bár jóval kevésbé színesen, mint az előző börszönyi esetben, viszont náluk már a ködív is jelentkezett. Kirándulásukkal át is lépünk a következő érdekességre: a kiváló átlátszóságra. A fiúk a Mátrából nagyszerűen látták a Magas-Tátra havas csúcsait, ez nem túl ritka esemény odafenn, hisz ha lenn a medencében kosszopárás levegő ül, a hegyek kilógnak ebből és csúcsaikról igen távolba lehet látni.

Azonban ennél sokkal ritkább az, ha benn, a medence belsejében adódik olyan átlátszóság, amilyenről Pintér András Mihályiból számolt be képei segítségével. Mihályi a Kisalföldön, Kapuvár közelében lévő kies falu, 120 méter körüli tengerszint feletti magassággal nem épp hegyi település. Tőle mintegy 120 km légvonalban a Schneeberg orma, András december 27-én délelőtt teljesen élesen és tisztán látta, fotózta a hegyet! Igencsak ritka, hogy ennyire messzire lássunk a téli, általában nehéz, páras levegőben!

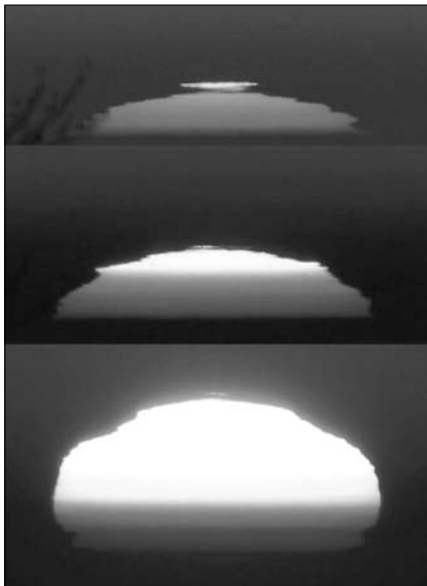
Az év utolsó napjait többen is észleléssel töltöttük, így Schmall Rafael 29-én a holdkeltét örökölte meg, a Hold ezúttal, alig egy nappal telihold után, egészen lapos, szögletes szeletekre bomló tojásként bukkant fel a látóhatáron, hála az inverziónak, Rosenberg Róbertnél is délibábos torzulással kelt fel a Hold. Őri Ágnes a Kékest célozta meg 30-án, hogy a magasban kiváló átlátszóságot kihasználva örökítse meg a napnyugtát. A hegyek alatti sűrű, hideg pára s a csúcsról észlelt tiszta ég meg is hozta gyümölcsét, igen erős inverzió alakult ki, így a lenyugvó Nap a párába süllyedve erősen eltorzult,

vékony szeletekre bomlott és egymás után többször produkált zöld sugarat. Ez a típusú esemény az úgynevezett ál-délibáb (mock mirage), ami a legszebb napnyugtákat hozza létre, hazánkban jellemzően a hegytetőről figyelhető meg. Ágnes a zöld sugarak miatt ment fel a Kékesre, megfelelő időjárási tapasztalattal és helyismerettel. Azonban a zöld sugáron kívül még kék és kissé ibolyába hajló szín is megjelent a Napról az inverzió hatására leszakadni látszó szeleteken! A szóródás miatt a zöld szín is nehéz észlelési cél, a kék és az ibolya azonban egyenesen csodaszamba megy, erős inverzió esetén is csak igen tiszta levegőben észlelhető! Hazánkban télen, a hidegpárnás időszakban van erre legjobb esély, például pont a Kékesről. Azonban kicsit „mélyebben” is volt érdekes napnyugta: Schmall Rafael Kaposfő közeléből fotózta a napnyugtát, ami az ő esetében is délibábos torzulást mutatott, valamint megjelent a zöld sugar is az eltorzult Nap tetején. Szabó Szabolcs és Németh Kornél Szolnokról, a toronyház tetejéről figyelte 31-én az alkonyi eget. „31-én úgy terveztük, hogy páran a Kopernikusz szakkörből megtekintjük az év utolsó naplementéjét, így össze is gyűltünk heten a 24. emeleten, a tetőn, és várakozó álláspontra helyezkedvén megfigyeltük a naplementét egy 500 mm f/5,6-os Pentacon objektívvel, és egy 63/840-es Telementorral. A jelenség csodálatos volt, ahogy a Nap belemert a sötét és „piszkos” horizontba, hamarabb tűnt el szemünk előtt, mint ahogyan a horizontot érintette volna. A jelenségről pár fotót is készítettünk, melyen „nem várt” jövevény tündökölt – a zöld és kicsit kékes sugar.” Szabolcs már más alkalommal is készített felvételt a toronyház tetejéről a Nap délibáb s a zöld sugar jelenségéről: megfelelő helyzetben még a hegyekbe sem kell menni az élményért, elég felliftezni a tetőre!

A szilveszteri éjszaka az ország nyugati felén rendkívül jó átlátszósággal köszöntött be, míg keleten estére ködössé vált, nyugaton ragyogóan tiszta volt az ég. Veszprémben a rovatvezető töltötte észleléssel az esti órákat, s amint besötétedett s a délnyugati horizontról az utolsó színek is elfogytak, megjelent

az állatövi fény, részben a fényszennyezett, város feletti égrészen, kb. 10 fokos magasságtól a Cet fölé nyúló, feltűnő fénykúppal. Mintegy fél órával később a Bikától egy kicsivel észak felé egy igen halványan derengő fényfolt is látszott – nagy valószínűséggel az állatövi ellenfény. Hamarosan azonban a városból kiáramló korai tűzijáték-füst annyit rongált az égbolt minőségén, hogy eltűnt a folt, de megjelenése abszolút bizonyíték az elsőrangú átlátszóságra! Az átlátszósági vetélkedő még az év első napkeltejével is folytatódott: Kovács Attila Egerből a Bükkbe ment fel, a Három-kő kiváló észlelőhelyszín volt. A hegy szintén kiemelkedett a mélyebb területek hideg párájából, Attila a hőmérséklet drasztikus emelkedését észlelte felfelé kaptatva a kora hajnali órán, s az odafent elé táruló, szikrázóan tiszta égbolt sejtetni engedte, hogy a napkelte is kiváló élményt nyújt majd. A felbukkanó napkorong csak egymást követő szeletekben tűnt fel, eleinte itt is „csak” ismétlődő zöld sugar volt, majd amikor a párárétegből kibújó, a kékes-ibolyás szín is megjelent felette! Igazán méltó lezárása volt az év végi észlelőakciónak, s remek kezdete a 2013-as esztendőnek.

A kiváló átlátszóságon és az ehhez köthető jelenségeken túl a gyakori felhőzet is hozott észlelni valókat. 3-án Szöllősi Tamás naposzloppal nyitotta decemberi megfigyeléseit: „Kora este, napnyugta után vörös naposzlop volt megfigyelhető kb. 15–20 fok magasságig. A naposzlopot néhány percig lehetett teljes egészében megfigyelni legfeljebb 6–8 percig utána elhalványodott és eltűnt.” 4-én felvonuló fátyolfelhőzet okozott 22 fokos naphalót a rovatvezetőnél, este Bíró Zsófia pedig Jupiter-pártát észlelt. 5-én a Jupiter-párta Répás György, 6-án Rosenberg Róbert egén jelent meg. A következő észlelés 9-én született, ekkor 22 fokos naphalót látott Szöllősi Tamás, Kovács Attila, valamint Rosenberg Róbert – nála a felső érintő ív is megmutatkozott. 11-én egyszerű látványban volt részük észlelőinknek: a fényes 22 fokos naphaló felett felső érintő ív és még magasabban felső oldalív virított az égen, ezt a komplex jelenséget Soponyai György, Kovács Attila és

Kovács Attila Egerből a Három-kór ormára kaptatott fel az új év első napkelteje kedvéért, ahol zöld- és kék sugár jelent meg az inverzióból torzultan felkelő Nap felett

Hadházi Csaba örökölte meg, Csaba kreatív módon egy domború tükör segítségével. Ha nincs halszemobjektívünk és nem tudunk panorámaszoftverrel teljes képet alkotni a nagy kiterjedésű halókról, igen hasznos a domború tükör, ami akár egy olcsó tolatótükör is lehet! 12-én alkonyatkor Schmall Rafael és Pete Gábor naposzlopot, Ujj Ákos pedig 22 fokos halót és felső érintő ívet észlelt. 13-án reggel ismét megjelent a naposzlop, ezúttal Pete Gábor, Szöllősi Tamás és Répás Márton észlelték. A nap előrehaladtával további jelenségek is feltűntek: Szöllősi Tamás 22 fokos naphalót, felső érintőt és melléknapokat, Bíró Zsófia melléknapokat és felső érintőt, Pintér András 22 fokos naphalót és melléknapokat, Nagy Zsuzsanna Ágnes melléknapokat, Hegyi Imre naposzlopot, melléknapokat és igen látványos felső érintőt látott. Másnap, 14-én Soponyai György észlelt melléknapot, naposzlopot és látványos felső érintő ívet. 18-án Kósa-Kiss Attila alsó-felső holdoszlopot és felső érintőt látott, másnap ugyanő nagyon fényes

22 fokos naphalót és felső érintőt, valamint melléknapot észlelt, Hadházi Csaba pedig 22 fokos halóval nyugtázta a napot. 20-án változékony felhőzet mellett Hadházi Csaba 22 fokos naphalót, Kovács Attila ugyanezt és mellette melléknapot, Ujj Ákos pedig fényes zenitkörűli ívet észlelt. Este Pintér András holdkoszorút örökölt meg. 22-én reggel a rovatvezetőnél naposzlop jelent meg, majd 24-én a Hold körül látszott 22 fokos haló a köríven belül a fénylő Jupiterrel és a Hold közelében álló Fiastyúkkal, a látványosságot Pintér András is észlelte, Kósa-Kiss Attila 22 fokos naphalót és élénk színű, fényes felső érintőt észlelt. 25-én szintén Kósa-Kiss Attila egészen jelent meg 22 fokos holdhaló. 27-én Nagy Zsuzsanna Ágnes naposzlopot látott, majd este a Hold produkálta magát, 22 fokos haló látszott, a halóíven ékkóként fénylő Jupiterrel Rosenberg Róbertnél – ő irizáló felhőket majd koszorút is észlelt a holdfényben, Schmall Rafaelnél, ahol körülírt volt a holdhaló, a rovatvezetőnél pedig rendkívül élénk színű mellékhold is csatlakozott a 22 fokos körívhez. Másnap, 28-án a tovavanuló fátyolfelhőzet Kósa-Kiss Attila egére rajzolt 22 fokos holdhalót, ami szokatlanul fényes és színes volt. 29-én Kondor Tamás a Jupiter és a Hyadok együttesét örökölte meg rajzon. Fotós észlelőink közül Schmall Rafael és Rosenberg Róbert naposzlopot, ugyanő holdoszlopot majd holdkoszorút látott, amelyet Tóth László is észlelt. Az év utolsó fénytörési jelenségét a rovatvezető örökölte meg, holdkelte után kicsivel mellékholdakat látott, amit részletekben megjelenő 22 fokos haló ívdarabkái is kísérték. Ugyanezen éjszakán, néhány perccel éjfél után, vagyis már az új esztendőben Haisch László és Jakabfi Tamás Dobogókőn valamint Kovács Attila Écsen 22 fokos holdhalót láttak, ezzel egyúttal megnyitva a 2013-as észlelévét is.

Reméljük, hogy az idei év is számos égi szépséget tartogat észlelőink számára, s bízunk benne, hogy minden korábbiánál többen csatlakoznak az égboltra felpillantók közé, s osztják meg élményeiket a közönséggel!

Landy-Gyebnár Mónika